

AREÁL ZÁMKU ČP. 1 V AHNÍKOVĚ, OKRES CHOMUTOV

MIRJAM SKOUMALOVÁ

Obr. 1. Ahníkov, zámek, pohled z nádvoří. Foto: NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem.

Úvod

Chráněná hradbou Krušných hor, poskytovala zdejší krajina svým mírnějším klimatem, dostatkem orné půdy i bohatstvím nerostů natolik příznivé podmínky, že už od pravěku patřila k nejhustěji osídleným územím. Její tisíciletý historický vývoj byl a stále ještě zůstává dokladován četným a různorodým památkovým fondem. Vedle archeologických památek, středověkých sídel i kvalitního zastoupení všech významných proudů evropského vývoje umění, architektury a urbanismu tvoří jeho nezanedbatelnou součást také oblast lidového stavitelství, rozvoje vědy, výroby a dopravy. Do celkového vzhledu generacemi kultivovaného území začal rušivě zasahovat již od konce 18. století nástup industrializace se svými stále narůstajícími nároky na těžbu surovin a energii. Mnohem zhoubněji se na vzhledu kulturní krajiny podepsaly neblahé důsledky radikálních politických změn a válečných událostí v průběhu 20. století. Násilné zásahy do krajiny – politické, ekonomické a demografické ve svých důsledcích zapříčinily zánik stovek obcí, jen na nejvíce narušeném území Chomutovska a Kadaňska konkrétně v počtu 107 sídel.

Severočeský kraj proto již dlouhodobě existuje v povědomí veřejnosti spíše jako oblast silně devastovaná průmyslovou výrobou, těžbou surovin, velkoplošnou demolicí původních obcí a ohroženou přírodou než oplývající množstvím jedinečných památek, které lze v krajině osídlované od pravěku jednoznačně očekávat.

Bohužel po II. světové válce byla uvedenému území z politicko-ekonomických důvodů mocensky přidělena na desítky let do budoucnosti úloha surovinové a energetické základny republiky a tomu se podřídl veškerý dění. Při plošné likvidaci původního osídlení zanikla bez jakékoliv dokumentace řada z dnešního pohledu významných uměleckých, historických i stavebních památek, o jejichž existenci se lze jen nepatrnými zmínkami dopátrat v jiných archivních fondech.

Ani sběr dat pro nově zakládaný státní seznam kulturních památek v 60. letech 20. století, se schválením pouze vybraného souboru za oficiální dokument, nepřinesl v tomto směru podstatné zlepšení. V územích předurčených dlouhodobým plánem k plošné likvidaci (těžba surovin – uhlí, barevné kovy, výstavba vodních nádrží) pak nebylo žádoucí zabývat se pořizováním jakékoliv (byť nejjednodušší) dokumentace.

Jen pro doplnění informace – do terénních průzkumů a následného schvalovacího procesu nebyla tehdy z jiných důvodů zahrnuta území tehdejšího pohraničního pásma a vojenských výcvikových prostorů.

Záboru stále širšího území pro povrchovou těžbu uhlí a výstavbu nových energetických bloků vyžadujících pro vlastní provoz budování nových vodních děl a odkališť v dalších desetiletích padly za obětí extenzivně se rozvíjejícímu průmyslu obce s již tzv. státem chráněným památkovým fondem. Početně to představuje ze 107 zaniklých obcí pouze

Obr. 2. Ahníkov, zámek, vstupní portál. Foto: NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem.

27 sídel s tímto fondem v rozsahu 72 rejstříkových čísel státního seznamu.

Bohužel ani v posledně uvedených případech nebylo vše z hlediska respektování zákona č. 22/58Sb., o kulturních památkách optimální, ze zákona povinný souhlas ministerstva kultury k likvidaci památek byl vydáván bez podmínky pořízení požadované dokumentace. Chybí občas také identifikační foto potřebné k evidenčnímu listu pro povinnou kartotéku kulturních památek, které se již nestihlo z časových důvodů pořídit.

K těm „šťastnějším“ náleží část významných památek, u nichž se nakonec podařilo postupným cíleným úsilím prosadit do realizace zákonné dokumentační povinnosti státu, prezentovaného likvidátorskými podniky, nejzajímavější z nich budou postupně předloženy k seznámení.

AREÁL ZÁMKU ČP. 1 V AHNÍKOVĚ, OKRES CHOMUTOV

Areál zámku čp. 1, původně situovaný na západním okraji návsi, sestával z vlastního zámku, obytné budovy, kočárovny, chlěvu, stodol, ohradní zdi s branou a zámeckého parku.

Ahníkov si zvolil za své hlavní sídlo Linhart st. ze Štampachu, který panství koupil v roce 1578 od Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic. Linhart st. zřejmě nejprve přestavoval starší objekt, pozdější nižší obytné křídlo na pravé straně zámecké budovy. Hlavní renesanční výstavba se uskutečnila až za syna

Linharta ml. Zámek měl původně velkorysé založení, nemohl však být podle plánů dostavěn, protože po porážce stavovského povstání byl Linhartu ml. majetek zabaven.

Reprezentativním článkem zámeckého areálu byla jednopatrová zámecká budova obdélného půdorysu se sedlovou střechou. V pravé třetině východního průčelí vystupoval nad hlavním průjezdem do areálu arkýř, vytvořený výhradně kamenicky tesanými prvky. Arkýř přecházel v altánový nástavec převyšující palác o dvě patra. Za ním stála drobná vížka ukončená plochou bání. Hmotovým protipólem arkýře byl vysoký rozeklaný vikýř umístěný mimo osy oken přízemí a patra. Ostatní plocha průčelí byla střídavě členěna okenními šambránami. Dvorní průčelí bylo podobné hlavnímu, v patře bylo původně prolomeno 13 arkádami s pilíři a toskánskými pilastry. Dva vysoké rozeklané štíty byly oproti hlavnímu průčelí zdobeny nikami. V přízemí byly průjezd a schodiště otevřené do nádvoří dvěma velkými arkádami. Celou hloubkou přízemí prostupovaly kolmo k délkové ose místnosti sklenuté valenou klenbou s lunetami a štukovým dekorem. První patro bylo řešeno jako klasický dvoutrakt s arkádovou chodbou při dvorním průčelí. Převážnou část patra zaujímal hlavní sál zaklenutý neckovou klenbou s výsečemi sdruženými v koutech. V druhém patře byly zřízeny v renesanční architektuře unikátní podkrovní místnosti ve čtyřech vikýřích.

Obytná budova (boční křídlo) na severní straně nádvoří, v literatuře uváděná jako mladší přístavba, obsahovala nejstarší jádro v rozsahu schodišťové síně a přilehlých bočních traktů, které bylo podle SHP z roku 1979 pozůstatkem gotické tvrze.

Kočárovna uprostřed nádvoří byla přízemním pilířovým objektem s mohutnými nárožními a ve středních částech stěn s dórskými sloupy. Objekt byl původně otevřený pouze v jednom nároží s uzavřenou prostorou zaklenutou plackou. Byl postaven po roce 1842.

Křídlo chlěva stálo po levé straně paláce s prostory v přízemí klenutými oválně valenými klenbami barokního typu s pětibokými výsečemi. Nižší půdní patro obsahovalo prostory sýpek. Na chlěvu bylo kolmo připojeno novější křídlo v přízemí se stropy do travers a z části na ocelových středních sloupech. První patro mělo po obvodě cihelné novodobé pilíře s dřevěnými výplněmi stěn.

Stodoly uzavíraly dvůr na západní straně, jednotně vyzděné se segmentově zaklenutými vjezdy a obvyklými větracími otvory. Předloženým schodištěm byl vstup do polozapuštěného sklepa klenutého plackami do středních pilířů.

Ohradní zeď byla prolomena pilířovou branou. Pozoruhodné byly po stranách umístěné renesanční portály obdobné jako v hlavní budově. Portálem na levé straně se vstupovalo na schodiště do sklepa pod stodolou, portál na pravé straně byl skryt v novodobé skladištní přístavbě. Portály byly umístěny dodatečně, zřejmě s výstavbou ohradní zdi, která byla druhotně přistavěna k nároží koncového traktu budovy.

Zámek měl původně dva parky. **Francouzský** se rozkládal jižně za hospodářským dvorem v délce cca 230 m a šířce 60 m. Pozůstatkem (v roce 1985) byly některé dřeviny, trosky dvou

Obr. 3. Ahníkov, katastrální mapa (výřez) z roku 1842. Kresba (J. Úlovec), převzata z publikace Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J, Praha 1997, s. 1.

pavilonů a malý sklep uprostřed plochy s kamennou valenou klenbou – zřejmě zbytek bazénu. **Anglický park** o šířce 118 m a délce cca 145 m se nacházel západně od francouzského parku a po straně byl lemován alejí. Poblíž aleje byl objeven fragment renesanční brány bohatě členěný nizozemskou rollwerkovou ornamentikou – typu, který neměl ve výzdobě zámku obdoby. Fragment náležel zřejmě průjezdové bráně, která jinak beze zbytku zanikla.

Vzhledem k ojedinělému architektonickému řešení zámecké budovy, často publikované v učebnicích vývoje architektury v českých zemích, bylo nakonec rozhodnuto o postavení kopie zámku v lesoparku v Chomutově jako částečné kompenzace náhrady za zničené dílo v původním prostředí. Architektonické články z výzdoby zámeckých fasád byly řádně zdokumentovány, odborně restaurátorsky rozebrány a složeny v prostoru budoucí výstavby.

Kromě řady dokumentačních materiálů byly vyrobeny dva modely zámeckého areálu, z nichž jeden je uložen v OM v Chomutově, v jehož sbírkách je rovněž tzv. vítací socha (trpaslík s parukou a kloboukem), nacházející se původně před budovou zámku.

Projekt rekonstrukce zámku v dnešním Podkrušnohorském zooparku (PZOO) byl zařazen do koncepce výstavby tzv. Podkrušnohorské vesnice v severní části areálu. K výstavbě

nového objektu, do něhož měly být všechny snesené architektonické prvky zabudovány, byly zpracovány dva dokumenty: *Studie umístění a využití kopie budovy v lesoparku Chomutov: Obchodní projekt Praha, 1978* a *Studie na přenesení výtvarných prvků ze zámku v Ahníkově*, Ing. arch. J. Antošová 1982. Studie nerealizované novostavby byly příliš poplatné stylu typizovaných projektů pro proudovou výstavbu občanské vybavenosti sídliště a tehdejších materiálových možností a realizačních schopností stavebních podniků.

Z uvedeného hlediska bylo asi výhodnější, že záměr zůstal jen ve studii.

V roce 2001 byla v Ústavu pozemního stavitelství stavební fakulty VUT v Brně dokončena pod vedením prof. Ing. arch. Jana Bukovského, DrSc. diplomová práce Tomáše Pivničky s názvem *Substituce renesančního jádra zámku Ahníkov*, která v max. možné míře při řešení využití pro současné potřeby konferenčního centra PZOO respektovala renesanční charakter daného objektu. Práce posloužila jako jeden z důležitých podkladových materiálů pro vlastní projektovou dokumentaci, kterou pro PZOO zpracoval v letech 2003–2004 Ing. arch. V. Štelzig z Ústí n. L. Odbornou revizí deponovaných architektonických článků bylo zjištěno, že i po letech nepřilíš vhodného uložení se nacházejí v relativně dobrém stavu a jsou téměř kompletní.